

Shrnutí

Mezi odvětvími dvorského a církevního umění připadala ve středověku významná role zlatnictví. Početní zlatníci vytvářeli nejrůznější předměty využívané na vladařském dvoře každodenně i při ojedinělých ceremoniálech, stejně tak jako v bohoslužebném provozu významných církevních institucí. Zlatnické výrobky byly ve středověku dle svědectví listin, účtů a inventářů nejhojnějšími uměleckými zakázkami. Na rozdíl od ostatních běžně užívaných předmětů denní potřeby byly zlatnické práce nositelkami přídavných významů a funkcí a vzhledem k drahocennosti použitého materiálu měly prakticky výhradně reprezentativní charakter.

Několik desítek zachovaných, více či méně izolovaných zlatnických prací souvisejících s Karlem IV. a jeho okolím, jsou významnými uměleckohistorickými dokumenty. Cílem této práce bylo přispět k jejich poznání shromážděním informací o dílech uložených v zahraničí a jejich kritickým zhodnocením. První část práce se zabývá zlatnictvím a jeho funkcemi na dvoře Karla IV. První kapitola věnovaná otázce českého zlatnictví se tak snaží rozlišit prokazatelně české práce a vysledovat jejich společné charakteristické stylové rysy.

Popisované zlatnické práce převážně spadají do dvou oblastí středověkého dvorského života jimž je věnována druhá kapitola. První oblast je spojena s liturgií, kultem relikvií a chrámovým prostorem, druhou je panovnická reprezentace. Obě oblasti se prolínají, protože sakrální povaha panovnické moci se ve středověku silně promítala rovněž do ikonografického zpracování a vnímání vladařských insignií. Rovněž samotné shromažďování relikvií nemělo pouze ryze duchovní charakter, ale sloužilo také panovnické reprezentaci a šíření dynastického vlivu. Karel IV. byl zároveň sběratelem cenných uměleckých předmětů a vzácných přírodnin, které sloužily jako inspirace a materiál pro vznik zlatnických prací. V neposlední řadě byly i tyto přírodní materiály vnímány symbolicky a zprostředkovávaly divákovi znalému Písma svatého nejen bezprostřední estetický zážitek, ale stávaly se i samostatnými nositeli hlubšího náboženského obsahu.

Práce se zaměřuje na zasazení děl do kontextu jejich vzniku a určení jejich vztahu k panovnickému dvoru. Jejím cílem je rozlišení zlatnických prací spojených s Karlem IV. na základě místní tradice, či zažitých, ale ne vždy dostatečně podložených hypotéz od zlatnických děl o jejichž spojení s Karlem IV. svědčí znaky či nápisy přímo na dílech, nebo jiné psané prameny. V případě nedostatku psaných pramenů zůstává jediným vodítkem stylový rozbor, založený na porovnání dochovaných prokazatelně českých zlatnických prací s těmi, jejichž původ na dvoře Karla IV. nelze jednoznačně prokázat. Čtvrtá a pátá kapitola se věnuje zvláštní pozornost pokladu klenotnice v Cáchách a pokladu říšských králů, na jejichž utváření měl Karel IV. přímý vliv.

Šestá kapitola se zaměřuje na drahokamové nádoby a inkrustace a klíčovou roli původního českého materiálu při určování původu prací uložených v zahraničí. Při hodnocení a srovnávání drahokamových nádob a osazených drahých kamenů jsou zohledňovány rovněž výsledky mineralogických a gemologických výzkumů, jsou-li k dispozici. Sedmá kapitola se věnuje přenosnému oltáři v době Karla IV. jako specifickému druhu zlatnické práce, jejíž užívání propojuje liturgický účel a šlechtickou reprezentaci.

Druhá část práce sestává z katalogu čítajícího třicet hesel, při jejichž zpracování byl kladen důraz zejména na zasazení děl do širšího kontextu karlovského zlatnictví. Katalog, kromě výše zmíněných souborů z klenotnic v Cáchách

a Vídni, zahrnuje řadu soliterních zlatnických prací rozprostřených po evropských chrámových klenotnicích a sbírkách. Jediná práce uložená v záměří je relikviářová statueta bolestného Krista, uložená ve Walters Art Gallery Baltimoru. Bolestný Kristus s nástroji umučení patří k nejvýznamnějším relikviářům českého 14. století zhotovených v pražské dvorské dílně. Ostensorium sv. Víta v Herrieden, Závěsek s druhotnou relikvií sv. Alžběty v Udine, Relikviářová skříň sv. Zikmunda v Saint-Maurice či stylově diametrálně odlišná připomínka téhož světce Relikviářová busta sv. Zikmunda v Plocku. Zařazeny jsou rovněž dvě dámské koruny, z nichž první je spojována s Annou Českou a druhá byla nalezena v pokladu ze Slezské Středy.

Z celkem popsaných třiceti zlatnických prací uložených v zahraničí lze s Karlem IV. a jeho dvorským okruhem přesvědčivě spojit šestnáct zlatnických děl. Ve zbylých čtrnácti případech je míra pravděpodobnosti připsání českému prostředí kolísavá a odvisí přímou měrou od množství dochovaných pramenů a komparativního materiálu k jednotlivým pracem.